

افت تحصیلی دانش آموزان پایه دهم و هفتم از دیدگاه معلمان: یک مطالعه گزند تئوری

فاطمه ماهی^۱، بهبود خادمی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۳

چکیده:

هدف از این پژوهش، مطالعه تطبیقی دلایل افت تحصیلی دانش آموزان پایه‌های هفتم و دهم شهرستان نی ریز از دیدگاه معلمان است. این پژوهش از نوع مطالعات کیفی است. جامعه آماری این پژوهش، شامل همه معلمان پایه‌های هفتم و دهم می‌شود که تعداد آنها ۶۰۰ نفر است. از این تعداد ۱۳ معلم در پایه هفتم و ۱۷ معلم در پایه دهم با روش نمونه‌گیری هدفمند گلوله برفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها، از مصاحبه عمیق استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در نظریه مبنایی با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در هر دو پایه، دلایل خانوادگی، آموزشی و فردی، سبب افت تحصیلی دانش‌آموزان می‌گردد. زمینه‌های آموزشی و گاهی نیز دوستان و اطرافیان اسباب افت تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم می‌آورند. طرز برخورد با دانش‌آموز نیز به‌عنوان عامل مداخله‌گر، سبب افت تحصیلی می‌گردد و پیامدهای فردی و اجتماعی مختلفی را به دنبال دارد. بنابراین ایجاد شرایط و امکانات مناسب در حوزه یاددهی-یادگیری را می‌توان به‌عنوان راهکار کاهش افت تحصیلی قلمداد کرد.

واژگان کلیدی: افت تحصیلی، پایه هفتم، پایه دهم، نی ریز.

۱- کارشناسی ارشد، برنامه ریزی درسی، واحد نی ریز، دانشگاه آزاد اسلامی، نی ریز، ایران.

۲- استادیار گروه علوم تربیتی، واحد نی ریز، دانشگاه آزاد اسلامی، نی ریز، ایران. (نویسنده مسئول)

مقدمه

هر کس با توجه به تجربیات، برداشت‌ها و جهت گیری‌ها و مقاصدی که در اهداف آموزش دنبال می‌کند، آن را تعبیر و توجیه می‌کند. با این وجود پدیده افت تحصیلی به عنوان یک مشکل اساسی در فرآیند آموزش و پرورش یک مسئله دائمی و پایدار است که بدون تلاش مؤثر و مداوم در جهت کنترل آن، می‌تواند تلاش‌های سازمان آموزشی را به تباهی بکشاند و جلوی فعالیت‌های گسترده و پایدار این سیستم‌ها را سد نماید. زیرا که مسدود شدن مسیر حرکت آموزش اثر بخش، هر روز بر سیل عظیم بازماندگان از تحصیل، در قالب مردودی و ترک تحصیل، اضافه می‌گردد. (میرزایی راد، ۱۳۹۰)

سازمان بزرگ آموزش و پرورش ایران نیز از این امر مستثنی نیست و با مشکل آموزشی افت تحصیلی دانش آموزان در مقاطع مختلف روبه روست. این پدیده نامطلوب برای کل جامعه مسئله جدی ایجاد می‌کند و در مواردی، ریشه در کیفیت نظام آموزشی داشته و اذهان متفکران اجتماعی و برنامه ریزان کتاب‌های دولتی، مربیان آموزشی، جامعه شناسان، روان شناسان، خانواده‌ها و سیاستمداران را به خود مشغول کرده است. (بیابان گرد، ۱۳۷۸)

این پدیده که به یک مساله فراگیر و گسترده در جامعه تبدیل شده است، مانعی جدی برای رسیدن به اهداف عالی آموزش و پرورش به شمار می‌رود. به طوری که مقامات کشور را به چاره جویی و اقدام عملی در جهت اصلاح و رفع یا پیشگیری از آن وا می‌دارد. افت تحصیلی مساله‌ای نیست که بتوان آن را نادیده گرفت چرا که از

با پیشرفت جوامع و پیچیده شدن ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، مسائل آنها نیز ابعاد پیچیده‌تری می‌باید که برای حل آنها بهره گیری صحیح و عقلانی از تجربیات و نظریات صاحب نظران و پژوهشگران ضروری است. از جمله این مسائل که در سال‌های اخیر توجه مسئولان تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده، افت تحصیلی^۱ و علل و عوامل ایجاد کننده یا تشدید کننده آن در جامعه است. افت تحصیلی امروزه یکی از نگرانی‌های مهم خانواده‌ها و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت است. (افشاری، ۱۳۹۸) افت تحصیلی، سبب اتلاف سرمایه انسانی و اقتصادی کشور هدر رفتن سرمایه و سرانه آموزشی، متضرر شدن دولت و خانواده‌ها و از دست رفتن بهترین سرمایه انسانها یعنی عمر می‌گردد. همچنین ضرر به اقتصاد خانواده‌ها و از دست رفتن بهترین سرمایه اجتماعی بین دانش آموزان و خانواده‌ها از دیگر پیامدهای آن است.

افت تحصیلی را به صورت کمی و کیفی طبقه بندی می‌کنند. افت کمی به صورت نسبت دانش آموزانی که وارد دوره آموزشی مذکور می‌شوند تعریف می‌شود و منظور افت کیفی، درصد معینی از دانش آموزان هستند که از عهده گذراندن امتحانات رسمی بر می‌آیند اما مهارت‌ها و توانایی‌های لازم را آن چنان که در اهداف آموزش و پرورش پیش‌بینی شده است، به دست نمی‌آورند. (شریفی، ۱۳۸۰) افت تحصیلی برای افرادی که با آن درگیرند، پدیده‌ای دشوار است،

¹. Academic failure

پیشینه پژوهش:

در زمینه افت تحصیلی، مطالعات و پژوهش‌های متعددی صورت پذیرفته است. توده رنجبر و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی، برای کاهش افت تحصیلی، تغییر و نوآوری آموزشی در عرصه تعلیم و تربیت، نظام ارزشیابی، روش‌های تدریس، مشارکت و آموزش اولیا و سبک‌های مدیریت مدارس را پیشنهاد کردند. زنجانی (۱۳۹۷) در پژوهشی، نداشتن مهارت‌های مطالعه، ترس، تبدلی، بی‌علاقگی و بی‌انگیزگی را به عنوان دلایل عدم موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان بیان کردند. زهرا شیخی (۱۳۹۶) بیان می‌کند که افت تحصیلی از عوامل درونی نشأت می‌گیرد و گاهی نیز ناشی از عوامل محیطی است. اقتصاد بیمار، تدریس بد، وابستگی به کمک‌های آموزشی خارج از مدرسه، بیماری، سرخوردگی‌های اجتماعی و خانوادگی و ... از جمله عواملی هستند که در افت تحصیلی تأثیر بسزایی دارند. رضایی (۱۳۹۵) دلایل متعددی را در ایجاد رکود تحصیلی دخیل می‌داند. عوامل فردی، شامل هدف و انگیزه هستند. عوامل آموزشی شامل: معلمان غیر بومی تخصص نداشتن معلمان، وجود سرباز معلمان، ناآشنایی معلمان با تغییرات کتاب‌ها و روش‌های تدریس، فضای کلاس و تجهیزات مدرسه، عوامل اجتماعی شامل: شرایط اجتماعی و اقتصادی، تحصیلات و سطح فرهنگ خانواده، ارتباط بین اولیاء و مربیان مدرسه و شبکه‌های اجتماعی می‌شوند. فروزان کیا (۱۳۹۱) در تحقیق خود دلیل افت تحصیلی دانش‌آموزان را چنین بیان می‌کند: سال اول دبیرستان دانش‌آموزان در

سال‌ها قبل این پدیده در نظام آموزشی وجود داشته و تا الآن ادامه دارد (طیبان و کریمیان، ۱۳۹۷). وقتی صحبت از افت تحصیلی می‌شود، شامل جنبه‌های مختلف شکست چون غیبت مطلق از مدرسه، ترک تحصیل قبل از موعد مقرر، تکرار پایه تحصیلی، کیفیت نازل تحصیلات دانش‌آموزان، در ذهن تداعی می‌گردد. (جعفری و عندلیبیان، ۱۳۹۷) تکرار پایه یا افت تحصیلی موضوعی است که علاوه بر خسارات اقتصادی دولت و دانش‌آموزان مردودی و خانواده‌هایشان، تأثیر روان‌شناختی خاصی بر روی مردود شوندگان می‌گذارد و به تبع آن علاوه بر اتلاف نیروی انسانی و استعدادهای بالقوه، خسارت‌های مالی بسیاری در سطح جامعه بر جای می‌گذارد. افت تحصیلی، ظاهراً در دوره متوسطه بیش از سایر مقاطع تحصیلی است و عوامل زیادی در آن دخالت دارند. عواملی همچون: عوامل خانوادگی، عوامل فردی، عوامل آموزشی، فرهنگی و عوامل اقتصادی و ... با توجه به کیفی بودن پژوهش حاضر، هدف پژوهشگر مشخص کردن متغیرهای خاص تأثیر گذار و مطالعه آن‌ها نیست بلکه هدف این پژوهش بررسی دیدگاه معلمان در مورد دلایل افت تحصیلی به روش کیفی است. بنابراین این سؤال مطرح می‌شود که به اعتقاد معلمان، چه عواملی سبب می‌شود که دانش‌آموزان، دچار افت تحصیلی شوند؟ نقطه نظر معلمان در این زمینه چیست؟

دانش آموزان مورد توجه قرار داد. او دریافت که برنامه درسی مدارس و نحوه اجرای آن به وسیله معلم در کلاس درس، تأثیر چشمگیری بر عملکرد دانش آموزان دارد. نتایج تحقیق او گویای این واقعیت بود که منابع آموزشی و ویژگیهای معلم، تأثیر معناداری بر پیشرفت تحصیلی دارند.

- جینفر باکینگهام^۳ (۱۹۹۹) در تحقیق خودش به این نتیجه رسید که پسران بیش از دختران، در معرض افت تحصیلی قرار می‌گیرند. وی با بررسی متغیرهای مختلفی از قبیل تفاوت‌های بیولوژیکی دو گروه جنسی و نحوه آموزش و برنامه‌های آموزشی، عوامل اقتصادی و ... نشان داد که تأثیر عوامل اجتماعی و خانوادگی از قبیل از دست دادن پدر، بیش از بقیه‌ی متغیرها بر روی افت تحصیلی پسران مؤثر بوده است.

روش‌شناسی پژوهش:

روش این پژوهش از نوع نظریه‌مبنایی^۴ (GT) است؛ بنابراین از لحاظ چپستی، در زمره تحقیقات کیفی به شمار می‌رود. در این روش برای دستیابی به اهداف مورد نظر، تلاش شد با استفاده از روش کیفی و با تأکید بر تکنیک مصاحبه، به مطالعه دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌های هفتم و دهم شهرستان نی‌ریز (مطالعه موردی: مطالعه دیدگاه معلمان) در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ پرداخته شود. اتکای این روش به استراتژی نظریه‌مبنایی یا گرندد تئوری است. جامعه آماری این پژوهش شامل همه معلمان پایه‌های هفتم و دهم شهرستان نی‌ریز که تعداد آنها ۶۰۰ نفر می‌شود.

یک سن بحرانی قرار می‌گیرند و دارای حساسیت‌ها و ویژگی‌های خاصی هستند و موقتاً به درس بی‌اعتنا می‌شوند و یا به دلایل مسائل خانوادگی توجهی به درس ندارند و یا بعضی از تفریحات مثل اینترنت، ماهواره و آنها را از درس خواندن باز می‌دارد ولی به نظر می‌رسد اکثر آنها به خاطر سیستم آموزشی نادرست این مشکل را پیدا کرده‌اند.

در زمینه عوامل مرتبط با افت تحصیلی، چوی و کیم (۲۰۱۸) بیشتر به سطح پایین پایه درسی و محدودیت‌های فیزیکی؛ بانرجی (۲۰۱۶) تأثیر عوامل خانوادگی؛ سینگ، ملیک و سینگ (۲۰۱۶) عوامل روانی، آموزشی، خانوادگی، اقتصادی، سازمانی و اجتماعی؛ لونسیا و پتروچی، جیورجی، دانه و سیفانه (۲۰۱۳) آمادگی ضعیف، عدم مطالعه مستقل، مشکل در درک محتوای یادگیری و تفسیر نامناسب سوالات و ارزیابی، اشاره کرده‌اند.

- هاوی^۱ (۲۰۰۵) در تحقیق خود در بین دانش‌آموزان آفریقایی جنوبی به این نتیجه رسید که عملکرد دانش‌آموزان در مقاطع مختلف، ناشی از زمان صرف شده معلمان در برنامه‌های آموزشی کلاس درس بوده است به علاوه دانش‌آموزانی که معلمان آنها در آفریقای جنوبی زمان بیشتری را در مدرسه با دانش‌آموزان سپری می‌کردند، دارای پیشرفت تحصیلی بالاتری بوده‌اند. (هاوی ۲۰۰۵ صفحه ۱۳۶)

- رامرز^۲ (۲۰۰۳) در مطالعه خود بر روی دانش‌آموزان شیلیایی، متغیرهای مربوط به ویژگی‌های معلمان و کلاس درس را در ارتباط با عملکرد

³ Jennifer Buckingham
1 - Grounded Theory

¹. Hawaii
². Ramerzz

یافته‌های پژوهش:

در جدول (۱) فراوانی پاسخگویان مبتنی بر جنس ارائه شده است. از بین معلمان متوسطه اول، بیشترین درصد پاسخگویان (۶۹/۲ درصد)، زن هستند. از بین معلمان متوسطه دوم، نیز، بیشترین درصد پاسخگویان (۶۰/۲۷ درصد)، زن هستند.

برای انتخاب نمونه، از روش نمونه‌گیری هدفمند گلوله برفی براساس (تجربه و تخصص) استفاده شد. از معلمان پایه هفتم با ۱۳ نفر و از معلمان پایه دهم با ۱۷ نفر مصاحبه انجام شد تا جایی که اشباع نظری به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی پس از تنظیم یادداشت‌های به دست آمده از جلسات مصاحبه و پیاده سازی مصاحبه‌ها، از کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر اساس متغیر جنس

جنس	متوسطه اول		متوسطه دوم	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
زن	۹	۶۹/۲	۱۲	۶۰/۷
مرد	۴	۳۰/۸	۵	۲۹/۴
جمع	۱۳	۱۰۰	۱۷	۱۰۰

باز، محوری و انتخابی مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

سؤال اصلی: دلایل افت تحصیلی دانش آموزان پایه هفتم و دهم در شهرستان نیریز چیست؟

بررسی سؤالات پژوهش:

در این بخش از پژوهش، کدگذاری عبارات استخراج شده از مصاحبه‌ها تحت عنوان دلایل، زمینه‌ها، عوامل مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای افت تحصیلی دانش آموزان در ۳ دسته کدگذاری

جدول ۲- کدگذاری محوری دلایل افت تحصیلی دانش آموزان پایه هفتم و دهم

مقوله	زیرمقوله	کدگذاری باز
دلایل خانوادگی	مشکلات اجتماعی درون خانواده	- دعوای خانوادگی - اعتیاد والدین - اختلافات بین والدین - نا آگاهی والدین نسبت به کسب علم و دانش - اختلافات پدر و مادر با فرزندان
	مشکلات جسمی درون خانواده	- بیماری‌های جسمی والدین - بیماری‌های روحی و روانی والدین - بیماری‌های جسمی اعضای خانواده (خواهر، برادر) - مناسب نبودن شرایط روحی پدر یا مادر

	مشکلات اقتصادی درون خانواده	<ul style="list-style-type: none"> - ورشکستگی اقتصادی - رفاه زیاد - فقر و تنگدستی - در اختیار نداشتن امکانات آموزشی کافی برای فرزندان - شرایط نامناسب اقتصادی خانواده - نداشتن امکانات لازم برای مطالعه
	مشکلات فرهنگی درون خانواده	<ul style="list-style-type: none"> - الگویی که دانش آموزان در خانواده‌ها به لحاظ افت تحصیلی داشته‌اند (داشتن خواهر یا برادر دچار افت تحصیلی) - وجود افراد تحصیلکرده بیکار در درون خانواده - سطح پایین سواد در خانواده - بی‌سواد بودن والدین - اعتقادات خاص برخی خانواده‌ها در مورد تحصیل (اکثر افرادی که تحصیلات دارند هم بیکار هستند)
دلایل آموزشی	محتوای کتاب‌ها و برنامه درسی	<ul style="list-style-type: none"> - برنامه درسی نامناسب در مدرسه - زیاد بودن حجم کتاب‌های درسی - عدم برنامه‌ریزی مناسب مولفان و دست‌اندرکاران کتب درسی - اختصاص تمام وقت دانش‌آموزان به فعالیت‌های آموزشی - غیرکاربردی بودن برخی دروس و عدم تأثیر آموخته‌ها در زندگی - عدم برنامه‌ریزی براساس قواعد و اصول درست. (مثلاً همه دروس سخت در یک روز و دروس آسان و راحت در روز دیگر تنظیم شده باشد یا دروس سخت و فهمیدنی در ساعات پایانی برنامه‌ریزی شده باشد)
	برنامه‌ریزی درسی نامناسب	<ul style="list-style-type: none"> - عدم برنامه‌ریزی درسی مناسب درست و دقیق از طرف مدرسه و معلم - عدم ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان - عدم شناخت نقاط قوت و ضعف دانش‌آموز جهت برنامه‌ریزی - متناسب نبودن محتوای برنامه درسی با میزان توان دانش‌آموزان - برنامه‌ریزی سخت سبب دلزدگی دانش‌آموز می‌شود - در نظر نگرفتن ساعاتی در برنامه‌ریزی جهت تفریح - متناسب نبودن محتوای برنامه درسی با زمان تدریس
	تغییر مقطع تحصیلی	<ul style="list-style-type: none"> - تحول روحی و جسمی همراه با رشد جسمی دوران بلوغ و همزمانی آن با تغییر مقطع تحصیلی - نا‌آشنایی با مقطع تحصیلی جدید - تغییر نظام ارزشیابی توصیفی به نظام نمره‌دهی در مقطع تحصیلی جدید - افزایش تعداد کتاب‌های درسی در مقطع تحصیلی جدید - تغییر معلمان در مقطع تحصیلی جدید - محیط جدید در مقطع تحصیلی جدید - دروس جدید - دانش‌آموزان و کادر اجرایی جدید - افزایش تعداد معلمان در مقطع تحصیلی جدید

		<ul style="list-style-type: none"> - نا آشنایی با نحوه برخورد با معلمان زیاد - گرایش بیشتر به گروه دوستان در مقطع تحصیلی جدید - تغییر مطالب و سطح آموزش - داشتن هیجان و استرس در محیط آموزشی جدید - عدم امنیت نسبت به محیط جدید - ترس از این که ممکن است در مقطع جدید بخوبی نتوانند دروس را یاد بگیرند.
دلایل فردی	وضعیت روحی و روانی دانش آموز	<ul style="list-style-type: none"> - وضعیت روحی و روانی فردی - مشغله‌های ذهنی و ذهن خود را درگیر مسائل جانبی کردن - نداشتن عزت نفس - بی اعتمادی دانش آموز در مورد انجام تکالیف (ترس از اینکه تکالیف را درست انجام نداده باشد) - سهل انگاری در انجام تکالیف - میزان هوش دانش آموز - سلامت روانی دانش آموز - پایین بودن اعتماد به نفس - ترس از شکست خوردن در تحصیل
	عدم علاقه دانش آموز به تحصیل	<ul style="list-style-type: none"> - اهمیت ندادن به درس - نداشتن علاقه نسبت به تحصیل - بی هدف و بی انگیزه بودن در تحصیل - عدم تلاش در کمک به خود برای علاقه مند شدن به تحصیل - نداشتن برنامه مناسب برای آینده - نداشتن اراده و پشتکار لازم
	فقدان برنامه ریزی صحیح جهت مطالعه	<ul style="list-style-type: none"> - عدم استفاده صحیح از زمان مطالعه - عدم آگاهی از شیوه صحیح مطالعه کردن - عدم برنامه ریزی درست جهت مطالعه - گذراندن بی هدف اوقات روزانه - از دست دادن فرصت‌های مناسب آموزشی (مانند استفاده نکردن از کلاسهای تقویتی مدرسه)
	مشکلات جسمی دانش آموز	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف بینایی - ضعف شنوایی - بیماری‌های جسمی

استخراج گردیدند و سپس عبارت‌هایی که به لحاظ مفهومی به هم نزدیک بودند، تحت عنوان یک زیرمقوله دسته بندی شدند. زیرمقوله‌های مشکلات اجتماعی درون خانواده، مشکلات جسمی درون خانواده، مشکلات اقتصادی درون

جداول (۲) نتایج حاصل از کدگذاری دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم را با توجه به کد گذاری باز و محوری نشان می‌دهد. براساس جدول جداول (۲)، در ابتدا، ۷۱ کد باز به عنوان دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان

دانش‌آموز تحت عنوان مقوله دلایل فردی دسته-بندی شدند. بنابراین نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که سه دسته از عوامل و دلایل خانوادگی، آموزشی و فردی سبب افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم می‌گردند.

۱- زمینه‌های افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم در شهرستان نیریز چیست؟

خانواده و مشکلات فرهنگی درون خانواده تحت عنوان مقوله دلایل خانوادگی؛ زیرمقوله‌های محتوای کتاب‌ها و برنامه درسی، برنامه‌ریزی درسی نامناسب و تغییر مقطع تحصیلی تحت عنوان مقوله دلایل آموزشی و زیرمقوله‌های وضعیت روحی و روانی دانش‌آموز، بی‌علاقگی دانش‌آموز نسبت به تحصیل، فقدان برنامه‌ریزی صحیح جهت مطالعه و مشکلات جسمی

جدول ۳- کدگذاری محوری زمینه‌های افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم

مقوله	زیرمقوله	کدگذاری باز
زمینه‌های آموزشی	نامناسب بودن فضای مدرسه	<ul style="list-style-type: none"> - فضای نامناسب آموزشی از قبیل تاریکی فضا - شاد نبودن محیط مدرسه و استرس زیاد - کوچک بودن کلاس‌ها - شلوغ بودن کلاس‌ها - امکانات آموزشی کم در کلاس‌ها
	شیوه تدریس معلم و ارزشیابی دانش‌آموزان	<ul style="list-style-type: none"> - نا همخوانی شیوه تدریس با محتوای درسی - نادرست بودن شیوه ارزشیابی معلم - استفاده نکردن از شیوه‌های جدید آموزشی در تدریس - سخت‌گیری بیش از حد معلم - جذاب نبودن شیوه تدریس - یکنواخت بودن جو کلاس و فقدان تنوع - تشویق نشدن دانش‌آموزان به مطالعه و کسب اطلاعات جدید
	عدم علاقه و تخصص معلم در تدریس	<ul style="list-style-type: none"> - بی‌علاقگی معلم به تدریس - عدم تسلط معلم نسبت به مطالب - بی‌علاقگی و بی‌حوصلگی معلم - عدم اطلاعات کافی معلم برای تدریس - فقدان مهارت در تدریس - متناسب نبودن رشته درسی با تخصص معلم - اهمیت ندادن به شغل خود
زمینه‌های ارتباطی	تاثیر دوستان	<ul style="list-style-type: none"> - رقابت ناصحیح با دوستان - رفتار نامناسب دوستان و همسالان - ارتباط با دوستانی که به درس اهمیت نمی‌دهند. - داشتن دوستان که خود دچار افت تحصیلی هستند - مزاحمت‌ها و شوخی‌های نابجای گروه همسالان - دوستان ناباب و گذراندن وقت زیاد در خیابان‌ها و خارج از منزل - الگو قرار دادن دوستانی که علاقه‌ای به درس ندارند

		- ارتباط با دوستانی که علاقه و انگیزه در دانش‌آموزان را از بین ببرند و یا تشویق به کارهای اشتباه می‌کنند
	تاثیر اطرافیان	- بی‌علاقگی اطرافیان به تحصیل که منجر به عدم انگیزه و علاقه در دانش‌آموزان می‌شود. - وجود افراد تحصیل کرده بیکار در بین آشنایان - ناکامی تحصیلی فرزندان آشنایان - رفت و آمد با دوستان و خویشاوندان دارای سطح سواد پایین - رفت و آمد با افراد معتاد و بیکار در بین اطرافیان - بی‌انگیزه کردن فرد نسبت به تحصیل - تحقیر دانش‌آموزان از سوی اطرافیان - وجود افراد با سطح سواد پایین در بین اقوام و آشنایان - الگو قرار دادن آشنایانی که سطح سواد بالایی ندارند - نداشتن الگوی تحصیلی مناسب در خانواده یا اطرافیان - فقدان علاقه و انگیزه نسبت به تحصیل در بین اطرافیان - اعتقادات اشتباه اطرافیان در مورد تحصیل

تدریس تحت عنوان مقوله زمینه‌های آموزشی و زیر مقوله‌های دوستان و اطرافیان، تحت عنوان مقوله زمینه‌های ارتباطی نامگذاری گردیدند. بنابراین نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که دو دسته زمینه‌های آموزشی و ارتباطی باعث افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم می‌گردد.

۲- عوامل مداخله‌گر افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم در شهرستان نیریز چیست؟

جداول شماره (۳) نتایج حاصل از کدگذاری زمینه‌های افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم را با توجه به کدگذاری باز و محوری نشان می‌دهد. در ابتدا ۳۹ عبارت به عنوان زمینه‌های افت تحصیلی دانش‌آموزان استخراج گردیدند. سپس عبارت‌هایی که به لحاظ مفهومی به هم نزدیک بودند، تحت عنوان یک زیرمقوله دسته‌بندی شدند. زیرمقوله‌های نامناسب بودن فضای مدرسه، شیوه تدریس معلم و ارزشیابی دانش‌آموزان و عدم علاقه و تخصص معلم در

جدول ۴- کدگذاری محوری عوامل مداخله‌گر افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم:

مقوله	زیرمقوله	کدگذاری باز
نحوه برخورد با دانش‌آموز	جو عاطفی و روانی بین والدین و فرزندان	- رفتار نادرست والدین با دانش‌آموزان - کم‌توجهی والدین به فرزندان - فضای ناآرام و استرس‌زا در درون خانواده - عدم تشویق به موقع و کمک کردن به اندازه به فرزندان در تحصیل - عدم وجود فضای آرامبخش در خانواده - عدم حمایت از فرزندان - بها ندادن به فرزندان و حرف‌ها و اندیشه‌ها و آرای فرزندان

		<ul style="list-style-type: none"> - فوت یا نبودن یکی از والدین - سرکوب کردن فرزندان در جمع - مقایسه نادرست فرزندان با خواهر و برادر کوچک‌تر یا بزرگ‌تر - اهمیت ندادن یا ناامید کردن فرزندان نسبت به آینده شغلی - واداشتن فرزندان به کارهای منزل و یا خارج از منزل - اختصاص ندادن زمان لازم برای تحصیل فرزندان - عدم پیگیری وضعیت تحصیلی فرزندان - عدم احترام متقابل اعضای خانواده به یکدیگر - دخالت اعضای خانواده در کار یکدیگر
	نحوه برخورد معلم با دانش‌آموزان	<ul style="list-style-type: none"> - برخورد نامناسب معلم با دانش‌آموزان - بی‌توجهی معلم به دانش‌آموزان - ناآگاهی معلم از علایق و انگیزه‌های دانش‌آموزان - فرق گذاشتن بین دانش‌آموزان - مورد تشویق قرار ندادن پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان - عدم ایجاد انگیزه و هدف در دانش‌آموزان - عدم آگاهی معلمان از نحوه صحیح برخورد با دانش‌آموزان - ناامید کردن دانش‌آموزان - تلاش نکردن برای ایجاد انگیزه در بین دانش‌آموزان - نداشتن رابطه خوب با دانش‌آموزان
	نحوه برخورد مسئولین مدرسه با دانش‌آموزان	<ul style="list-style-type: none"> - رفتار نادرست عوامل اجرایی و کارکنان آموزشی با دانش‌آموزان - اخلاق تند یا نامناسب عوامل اجرایی مدرسه با دانش‌آموزان - رسیدگی نکردن مدیر نسبت به مسائل مختلف مثل غیبت و ...

نامگذاری گردیدند. بنابراین نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که نحوه برخورد با دانش‌آموز، به‌عنوان عامل مداخله‌گر، باعث افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم می‌گردد.

۳- پیامدهای افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم در شهرستان نیریز چیست؟

جداول شماره (۴) نتایج حاصل از کدگذاری عوامل مداخله‌گر افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم را با توجه به کدگذاری باز و محوری نشان می‌دهد. نخست ۲۹ عبارت، به عنوان عوامل مداخله‌گر افت تحصیلی دانش‌آموزان استخراج گردیدند. سپس عبارت‌هایی که به لحاظ مفهومی به هم نزدیک بودند، تحت عنوان یک زیرمقوله دسته‌بندی شدند. زیرمقوله جو عاطفی و روانی بین والدین و فرزندان، نحوه برخورد معلم با دانش‌آموزان و نحوه برخورد مسئولان مدرسه با دانش‌آموزان، تحت عنوان مقوله نحوه برخورد با دانش‌آموز

جدول ۵- کدگذاری محوری پیامدهای افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم

مقوله	زیرمقوله	کدگذاری باز
پیامدهای فردی و اجتماعی	تأثیر روحی روانی بر فرد	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش اعتماد به نفس در دانش‌آموز - تأثیر منفی از نظر روحی و روانی در فرد - احساس سرخوردگی در فرد - ایجاد اضطراب و نگرانی برای دانش‌آموز - آسیب به شخصیت فرد - افسردگی و سرخوردگی فرد - گستاخ و پرخاشگر شدن فرد - پذیرفته نشدن در جمع دوستان و گروه‌های کلاسی - مورد تمسخر قرار گرفتن از طرف دیگران - فاصله گرفتن از اجتماع - بی‌هدف و بی‌انگیزه زندگی کردن - تأثیر بر نحوه رفتار فرد در جامعه - بروز ناسازگاری اجتماعی بین فرد و اطرافیان - دلسردی و فاصله گرفتن از مدرسه - داشتن یک زندگی سطحی و ناپخته
	تأثیر در آینده فرد	<ul style="list-style-type: none"> - تأثیر در آینده شغلی فرد - ترک تحصیل و بزهکاری فرد در جامعه - پایین بودن سطح دستمزد افراد بی‌سواد - روی آوردن و گرایش به مواد مخدر در بین دانش‌آموزان - کاهش سطح سواد و دانش کافی - به‌دنبال کارهای بیهوده رفتن - نداشتن برنامه برای آینده
	جو عاطفی و روانی نامناسب در خانواده	<ul style="list-style-type: none"> - نا رضایتمندی خانواده از دانش‌آموز - ایجاد تنش و مشاجره در روابط بین والدین و فرزندان - آسیب‌های روحی و روانی در خانواده - پایین بودن سطح سواد پایین در خانواده - شکاف بین خانواده و فرزندان - اضطراب و استرس در خانواده - سرخوردگی و شکست برای خانواده - صدمات مالی بر خانواده - سرخوردگی والدین - امید نداشتن به آینده درخشان فرزندان - اتلاف وقت و سرمایه در خانواده - سرکوفت زدن خانواده به فرزندان - نا کار آمدی نیروهای کار در جامعه

	پیامدهای اجتماعی و فرهنگی در جامعه	- عدم پیشرفت و ترقی جامعه - هدر رفتن هزینه تحمیل شده بر دولت - فقدان نیروی متخصص و ماهر - افزایش بیکاری در جامعه - عقب افتادگی جامعه در زمینه‌های مختلف اقتصادی - اتلاف سرمایه و امکانات جامعه - عقب افتادگی جامعه در زمینه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی - اعتیاد و افسردگی در جامعه - داشتن جامعه‌ای با سواد پایین - نا آگاهی و بی سوادی افراد در جامعه - وجود آسیب‌های اجتماعی - افزایش افراد بزهکار در جامعه - وجود افراد بی‌انگیزه و مخمل اجتماع در جامعه
--	------------------------------------	---

و فرهنگی در جامعه، تحت عنوان مقوله پیامدهای فردی و اجتماعی نامگذاری گردیدند. بنابراین نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که پیامدهای فردی و اجتماعی، بعنوان پیامد افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم قلمداد می‌شوند.

۴- راهبردهای کاهش افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم در شهرستان نیریز چیست؟

جداول شماره (۵) نتایج حاصل از کدگذاری پیامدهای افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم را با توجه به کدگذاری باز و محوری نشان می‌دهد. نخست ۴۸ عبارت، به عنوان پیامدهای افت تحصیلی دانش‌آموزان استخراج گردیدند. سپس عبارت‌هایی که به لحاظ مفهومی به هم نزدیک بودند، تحت عنوان یک زیرمقوله دسته‌بندی شدند. زیرمقوله‌های پیامدهای فردی (روحي-روانی) تأثیر درآینده فرد، جو عاطفی و روانی نامناسب در خانواده و پیامدهای اجتماعی

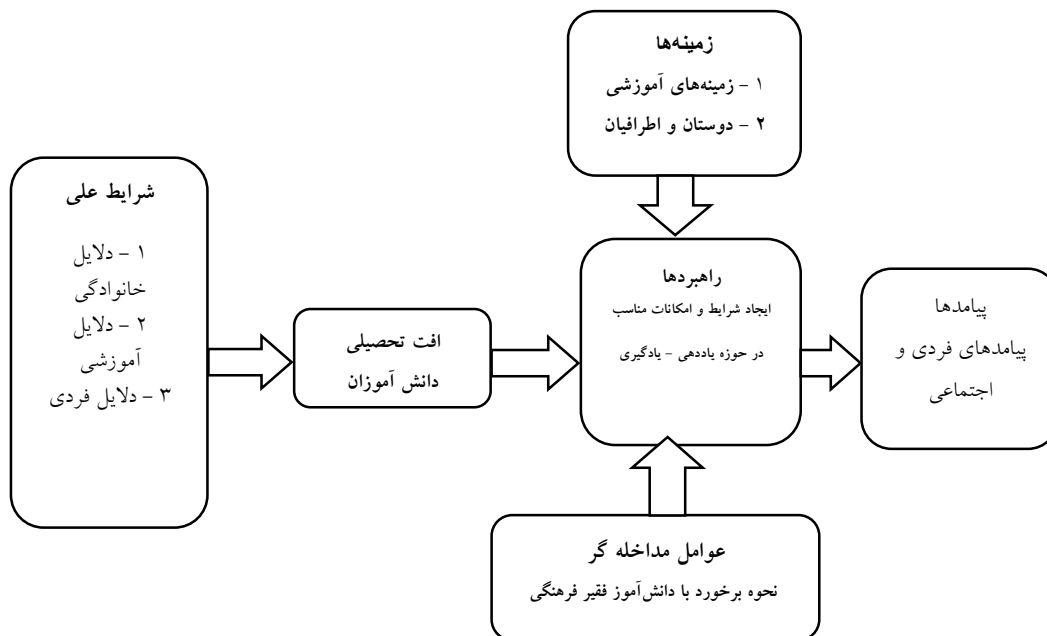
جدول ۶- کدگذاری محوری راهبردهای کاهش افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم

مقوله	زیرمقوله	کدگذاری محوری
ایجاد شرایط و امکانات مناسب در حوزه یاددهی- یادگیری	ایجاد انگیزه و علاقه	- تضمین آینده شغلی دانش‌آموزان - ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان - بالا بردن اعتماد به نفس دانش‌آموزان - مورد تشویق قرار دادن دانش‌آموزان - تقویت توانایی‌های دانش‌آموزان - اهمیت دادن به خواسته‌های دانش‌آموزان
	فراهم نمودن شرایط مناسب	- تعامل بیشتر بین مدرسه و والدین - ایجاد فضای آرام در خانه - بهبود شرایط اقتصادی خانواده‌ها

مطالعه در خانواده	<ul style="list-style-type: none"> - تخصیص زمان و سرمایه و امکانات بیشتری برای یادگیری از سوی خانواده - آگاهی خانواده در زمینه مشکلات تحصیلی دانش‌آموزان - شناخت مشکلات دانش‌آموزان و تلاش در جهت رفع آنها به وسیله خانواده
ایجاد تمهیدات مناسب در رابطه با آموزش	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد هماهنگی بین آموزش مدرسه و آموزش خانواده با برگزاری دوره‌های آموزشی - آموزش مدیریت استفاده از گوشی همراه (جهت برنامه‌ریزی دقیق مدت زمان استفاده از گوشی) - برگزاری جلسات مشاوره با دانش‌آموزان در مدرسه - به کارگیری معلمان متخصص، کارآمد و متعهد - توجه به فضای مدرسه و محیط آموزشی - برقراری رابطه خوب بین معلم و دانش‌آموز - استفاده از روش‌های نوین آموزشی در تدریس - استفاده از معلمان آگاه و علاقه‌مند در آموزش - برنامه‌ریزی صحیح درسی - تهیه مواد درسی مناسب - تشویق کردن دانش‌آموزان به تحصیل - ارزشیابی درست و کارآمد - مورد توجه قرار دادن اهداف دانش‌آموزان در آموزش - تفاوت قائل نشدن بین دانش‌آموزان - شناختن استعدادها و تلاش در جهت شکوفا کردن آنها - مسئولیت دادن به دانش‌آموزان - شناسایی دلایل افت تحصیلی و برطرف کردن آنها - استفاده از روش‌ها و موضوعات جذاب در تدریس - فراهم کردن امکانات آموزشی مناسب - برقراری عدالت آموزشی - توجه به علایق دانش‌آموزان در تألیف کتب درسی - معرفی الگوهای مناسب در تحصیل

نمودن شرایط مناسب مطالعه در خانواده و ایجاد تمهیدات مناسب در حوزه آموزش، تحت عنوان مقوله ایجاد شرایط و امکانات مناسب در حوزه یاددهی- یادگیری، به عنوان راهبردهای کاهش افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم قلمداد می‌شوند.

جداول شماره‌های (۶) نتایج حاصل از کدگذاری راهبردهای کاهش افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم را با توجه به کدگذاری باز و محوری نشان می‌دهد. نخست ۳۴ عبارت، به عنوان راهبردهای کاهش افت تحصیلی دانش‌آموزان استخراج گردیدند. سپس عبارت‌هایی که به لحاظ مفهومی به هم نزدیک بودند، تحت عنوان یک زیرمقوله دسته‌بندی شدند. زیرمقوله‌های ایجاد انگیزه و علاقه، فراهم

مدل دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم و دهم

بحث و نتیجه‌گیری:

مطالعات نشان داده‌اند که کودکان با خانواده‌های فقیر، تحصیلات و درآمد پایین، کودکانی که در خانواده آنها مشاجرات زیاد است، بیشتر احتمال دارد مردودی را تجربه نمایند. از عوامل دیگری که با افت تحصیل رابطه دارند، سطح موفقیت شغلی والدین، نبودن پدر و مادر و وسایل کمک آموزشی در خانه را می‌توان نام برد. می‌توان با تقویت رابطه مدرسه و خانواده از طریق آموزش‌های عملی و تشکیل گروه‌های خاص مثل گروه‌های همیار، تأثیر سوء عوامل خانوادگی را هر چند اندک، به حداقل رساند. انجمن اولیاء و مربیان می‌تواند برای این هدف گام جدی‌تری بردارد. در زمینه عوامل فردی مؤثر بر افت تحصیلی می‌توان با توجه به استعدادها بالقوه فرد، از طریق آموزش‌های مناسب برای رفع آشفتگی‌های عاطفی، هیجانی، مشکلات رفتاری جهت تقویت انگیزه دانش‌آموزان برنامه‌ریزی کرد. چون پایین بودن سطح تحصیلات والدین یکی از عوامل مؤثر بر

در این پژوهش براساس بنیان‌های نظری و با به‌کارگیری روش تحقیق کیفی، دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌های هفتم و دهم در شهرستان نیریز بررسی شده است. با توجه به این‌که در این پژوهش، یافتن دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان مورد توجه بوده است، از این رو از طریق مصاحبه با معلمان پایه‌های هفتم و دهم، دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان شناسایی شدند. همچنین، زمینه‌ها، شرایط مداخله‌ای راهبردها و پیامدهای افت تحصیلی نیز شناسایی شدند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که در پایه هفتم و دهم سه دسته دلایل خانوادگی، آموزشی و فردی، سبب افت تحصیلی دانش‌آموزان می‌گردد. آنچه که به عنوان دلایل خانوادگی می‌توان به آن اشاره کرد شامل: مشکلات اجتماعی درون خانواده، مشکلات جسمی درون خانواده، مشکلات اقتصادی درون خانواده و مشکلات فرهنگی درون خانواده می‌شوند.

تحصیلی در بین آنها، زمینه افت تحصیلی فرد فراهم می‌گردد. این یافته با نتایج تحقیقات رضایی (۱۳۹۵۶)، جان‌هاگز (۲۰۰۸)، رنجبر و همکاران (۱۳۹۷) هم‌راستا است.

نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که نحوه برخورد با دانش‌آموز، بعنوان عامل مداخله‌گر، باعث افت تحصیلی دانش‌آموزان می‌گردد. جو عاطفی و روانی بین والدین و فرزندان، نحوه برخورد معلم با دانش‌آموزان و نحوه برخورد مسئولین مدرسه با دانش‌آموزان از جمله عواملی است که می‌تواند در افت تحصیلی دانش‌آموز تاثیرگذار باشد. محیط‌های آموزشی و نوع برخورد و رفتار کادر آموزشی با دانش‌آموزان در تحصیل آنها تاثیر دارد. اگر محیط آموزشی فضایی ناشاد داشته باشد و تحمیل و اجبار جزء قوانین مدرسه باشد، طبیعتاً در رفتار و کیفیت تحصیل دانش‌آموزان تاثیر منفی خواهد گذاشت و دانش‌آموزان را از محیط مدرسه و درس خواندن دلزده و دور می‌سازد. فضای آموزشی باید شاد و پر از آرامش باشد، معلمان و مدیریت مدرسه هرچه انعطاف‌پذیر و مهربان باشند، بهتر می‌توانند با دانش‌آموزان همراه شوند. بنابراین باید سعی شود جو عاطفی و روانی مناسبی بین والدین و معلمان با دانش‌آموزان بوجود آورد. این نتایج با نتایج تحقیقات شیربگی (۱۳۹۱) و جان‌هاگز (۲۰۰۸)، هم‌راستا است.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که پیامدهای فردی و اجتماعی، بعنوان پیامد افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه دهم قلمداد می‌گردد. افت تحصیلی از نظر فردی می‌تواند سبب کاهش اعتماد به‌نفس در دانش‌آموز گردد. همچنین از نظر روحی و روانی در فرد تاثیر گذار است. فردی که دچار افت تحصیلی شده باشد، احساس سرخوردگی می‌کند. همین مساله سبب می‌گردد که شخصیت و آینده شغلی وی تحت تاثیر قرار

افت تحصیلی است، ایجاد جو سازنده و ارتباط بین خانه و مدرسه از اهم وظایف مسئولان تعلیم و تربیت است. در این راستا یکی از نهادهایی که می‌تواند نقش فعالی داشته باشد انجمن اولیاء و مربیان است که به طور پویا در حل مشکلات و مسائل دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان و هم‌چنین در ایجاد نگرش و انگیزش مثبت در والدین نسبت به کسب علم و دانش می‌تواند نقش موثری داشته باشد. به اولیای دانش‌آموزان در مورد فعالیت‌های درسی، نقش آنها در موفقیت و پیشرفت تحصیلی و فضای مناسب یادگیری، ترغیب کودکان به مطالعه و یادگیری، اطلاعات لازم داده شود. یافته با نتایج تحقیقات زنجانی (۱۳۹۷)، شیخی (۱۳۹۶)، رضایی (۱۳۹۵۶)، جان‌هاگز (۲۰۰۸)، هاوی (۲۰۰۵) و لم و کنل (۲۰۰۴) هم‌راستا است.

همچنین نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که دو دسته از عوامل یعنی زمینه‌های آموزشی و زمینه‌های ارتباطی باعث افت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شوند. زمینه‌های آموزشی مربوط به عواملی مانند فضای نامناسب آموزشی که شامل نور، کوچک بودن فضا، نبود امکانات مناسب آموزشی در مدرسه هستند که در روحیه دانش‌آموزان و در پیشرفت یا افت تحصیلی آنها تاثیرگذار است. نا همخوانی شیوه تدریس معلم با محتوای درسی، و همچنین استفاده نکردن از شیوه‌های جدید آموزشی در تدریس، سختگیری بیش از حد معلم، عدم علاقه معلم به تدریس و عدم تسلط معلم نسبت به مطالب نیز از جمله عواملی هستند که در زمینه آموزشی می‌تواند باعث افت تحصیلی دانش‌آموزان گردند. از طریق رقابت ناسالم با دوستان ارتباط با دوستانی که به درس اهمیت نمی‌دهند، داشتن دوستانی که خود دچار افت تحصیلی هستند یا وجود افراد تحصیل کرده بیکار در بین آشنایان و عدم موفقیت

موضوع‌های مختلف می‌شود و حتی انگیزه آنها را در رابطه با موضوعات مشابه، تحت تأثیر قرار می‌دهد. اگر دانش‌آموز معتقد باشد که در گذشته، در یادگیری مطالب مشابه با مطالب جدید موفق بوده است با علاقمندی و دقت به مطالب جدید گوش فرا می‌دهد و آنها را می‌آموزد. اما اگر به این اعتقاد رسیده باشد که یادگیری مطالب جدید نیز مانند یادگیری مطالب مشابه در گذشته، منجر به شکست خواهد شد، نسبت به یادگیری آن مطلب از خود علاقه نشان نخواهد داد. این انگیزه‌های مثبت و منفی نخست مشخصاً محدود به موضوعات خاص در مدرسه هستند، اما با افزایش تجارب مثبت یا منفی، گسترش می‌یابند تا آنجا پیش می‌روند که تمام دروس رافرامی‌گیرند. اگر تجارب دانش‌آموز از محیط مدرسه خصوصاً در سال‌های نخست تحصیلی، حاکی از وجود شایستگی و لیاقت در مدرسه باشد، تجارب احساس موفقیت و افزایش اعتماد به نفس در سال‌های آتی نیز تکرار خواهد شد. چنین فردی می‌تواند با تکیه بر این تجارب موفقیت‌آمیز در حین تحصیل، آن را به زندگی واقعی خود تعمیم دهد و بدون تحمل سختی، بر بحران‌ها، و فشارها و نگرانی‌های شدید در زندگی غلبه کند. این احساس لیاقت و شایستگی که در مدرسه آموخته می‌شود، وی را در حل مسائل، به کمک روش‌های واقع بینانه‌ای توانا می‌سازد.

گیرد. همچنین پیامدهایی مانند نیروی کار ناکارآمد در جامعه، عدم پیشرفت و ترقی جامعه، هدر رفتن هزینه تحمیل شده بر دولت، فقدان نیروی متخصص و ماهر و افزایش بیکاری در جامعه را به دنبال دارد.

با توجه به یافته‌های این پژوهش، ایجاد شرایط و امکانات مناسب در حوزه یاددهی-یادگیری به‌عنوان راهکار کاهش افت تحصیلی قلمداد می‌گردد. در توجیه این راهکار می‌توان گفت که ایجاد انگیزه در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و یادگیری آنها و متعاقب آن، کاهش افت تحصیلی، ایجاد هوشیاری و توجه در دانش‌آموزان، وجود دقت، از عوامل مهم در فراگیری مطالب درسی است در حالی که بی‌دقتی و کم‌توجهی سبب یادگیری ضعیف در دانش‌آموزان می‌گردد. بنابراین معلمان و مربیان برای افزایش سطح توجه و دقت دانش‌آموزان، با توسل به تدابیر و روش‌های مختلف، می‌توانند توجه دانش‌آموزان را به مطالب درسی جلب نمایند. در حقیقت معلم باید در کلاس درس، نقش یک محرک را بازی کند. معنی‌دار کردن مطالب، پیچیدگی و سهولت یا سختی و آسانی مطالب و گفته‌ها، رفتارهای معلم از قبیل نگاه کردن یکسان و همه را مخاطب قرار دادن، کیفیت نوشته‌های معلم بر روی تخته، همگی مستقیماً توجه و دقت دانش‌آموزان را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. معلم با استفاده از تدابیر آموزشی می‌تواند بعد از جلب توجه و دقت دانش‌آموزان، آنها را در سطح مطلوب حفظ نماید. از سوی دیگر، کم یا زیاد بودن علاقه دانش‌آموزان نسبت به یادگیری و آموختن موضوعات مختلف درسی، تجارب آنها در برخورد با این موضوعات، مرتبط است. تجارب یادگیری دانش‌آموزان در درس‌های مختلف، وقتی به صورت موفقیت‌ها یا شکست‌های پی‌درپی باشد، سبب ایجاد تصوراتی نسبت به توانایی‌ها در رابطه با یادگیری

منابع و مآخذ:

۹. طیبان، شیوا، کریمیان، حبیب الله، (۱۳۹۷)؛ بررسی و مقایسه میزان تأثیر عوامل خانوادگی. اجتماعی اثر بر افت تحصیلی دانش آموزان (مطالعه موردی دانش آموزان دختر مقطع اول و دوم و سوم متوسطه)، مجله آموزش و ارزیابی، شماره ۴۴، صص ۱۰۳-۱۱۸.
۱۰. فروزان کیا، مریم، (۱۳۹۱)؛ افت تحصیلی از راهنمایی. به دبیرستان مرکزی گیری سایت تبیان.
۱۱. میرزایی راد، صدیقه، (۱۳۹۰)؛ بررسی علل افت تحصیلی دانش آموزان راهنمایی، دانشگاه پیام نور واحد مشهد.
۱۲. هاوی (۲۰۰۵)؛ عوامل آموزشی مرتبط با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، ص ۱۳۶.
13. Banerjee, P.A. (2016). A systematic review of factors linked to poor academic performance of disadvantaged students in science and maths in schools. *Cogent Education*, 3(1), 1-17.
<https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1178441>
14. Choi, HJ. & Kim, B. Uk. (2018). Factors Affecting Adult Student Dropout Rates in the Korean CyberUniversity Degree Programs. *The Journal of Continuing Higher Education*, 66(1), 1-12.
doi.org/10.1080/07377363.2017.1400357
15. Sing, S.P., Malik, S. & Singh, P.(2016). Factors Affecting Academic Performance of Students. *PARIPEX - Indian Journal of Research*, 5(4), 176-178.
16. Lancia, L., Petrucci, C., Giorgi, F., Dante, A. & Cifone, MG. (2013). Academic success or failure in nursing students, results of a retrospective observational study. *Nurse Education Today*, 33(12), 1501-1505
۱. افشاری، علی (۱۳۹۸). اثربخشی راهبردهای فراشناختی بر بهبود عملکرد تحصیلی و سازگاری اجتماعی دانش آموزان با مشکل افت تحصیلی، نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، دوره ۱۲، شماره ۵، ۱۴۲-۱۳۳
۲. توده رنجبر، محسن، عراقی، فاطمه، (۱۳۹۷)؛ بررسی عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانش آموزان و نقش انگیزش در پیشرفت تحصیلی، مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، سال اول، شماره ۸
۳. رضایی، مهدی، (۱۳۹۵)؛ بررسی علل افت تحصیلی دانش آموزان مقاطع دبیرستان شهر دهوک در ده سال گذشته.
۴. جعفری، علی و عندلیبان، امیر هوشنگ (۱۳۹۷). نقش بازی‌های رایانه‌ای در افت تحصیلی دانش آموزان متوسطه شهر تهران، نشریه علمی-پژوهشی فناوری آموزش، جلد ۱۲، شماره ۳، ۲۲۰-۲۱۱
۵. زنجانی، حکیمه، (۱۳۹۷)؛ علل افت تحصیلی دانش آموزان، مجله اینترنتی خواندنی‌ها.
۶. شریفی، (۱۳۸۰)؛ عوامل مؤثر بر افت تحصیلی، ماهنامه روان شناسی - تهران.
۷. شیخی، زهرا، (۱۳۹۶)؛ افت تحصیلی دانش آموزان چه علتی دارد؟ مجله آن لاین سبک زندگی.

